

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

استان شناسی قم

(اجرای آزمایشی)

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

نام کتاب : استان‌شناسی قم (اجرای آزمایشی) - ۲۳۶/۱

مؤلفان : محسن یوسفی، حسین بافکار، اکرم هدیه‌لو، ابوالفضل مطهری، فاطمه جاهدپری، محمد حسین خوش‌سخن و مهدی نمازی خواه

ویراستار : محمدکاظم بهنیا، دکتر حسن ستایش

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن : ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وبسایت : www.chap.sch.ir

مدیر امور فنی و چاپ : سیداحمد حسینی

مدیر هنری، طراح گرافیک و طراح جلد : طاهره حسن‌زاده

صفحه‌آرا : شهرزاد قنبری

حروفچین : زهرا ایمانی‌نصر

مصحح : علیرضا کاهه، رضا جعفری

امور آماده‌سازی خبر : فریبا سیر

امور فنی رایانه‌ای : احمد ثابت‌کلاچاهی، فاطمه رئیس‌یان فیروزآباد

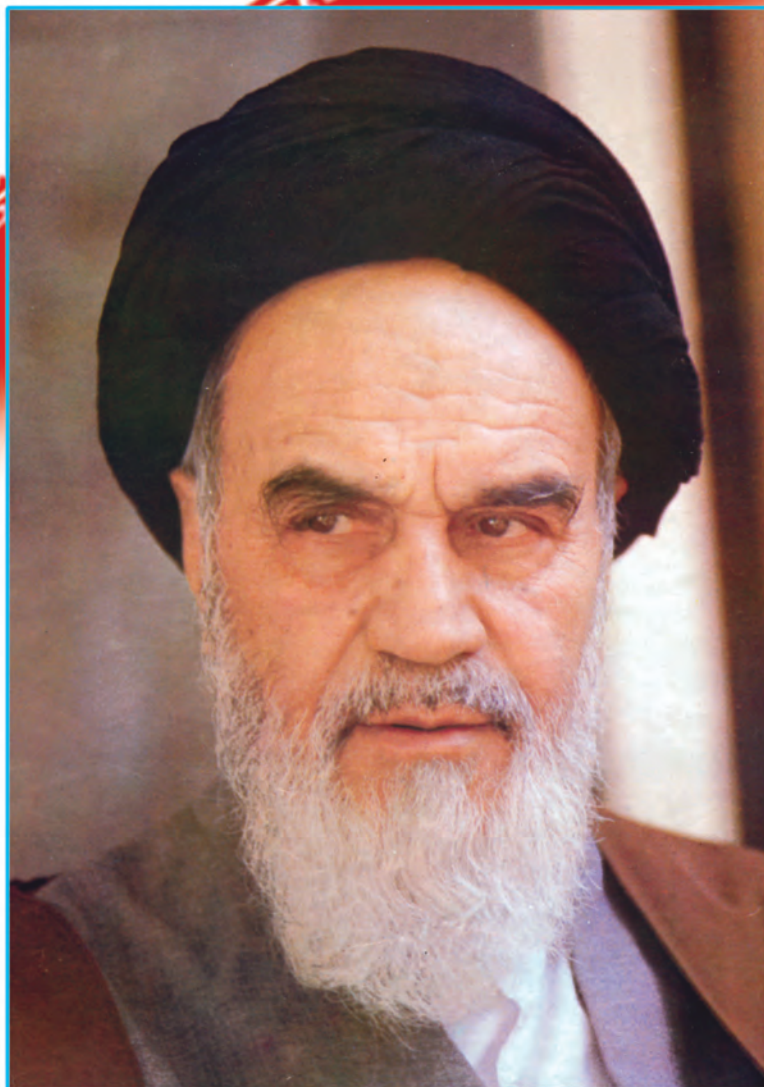
ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران : تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

تلفن : ۵-۴۴۹۸۵۱۶۱، دورنگار : ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی : ۱۳۹-۳۷۵۱۵

چاپخانه : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ چهارم ۱۳۹۲

حق چاپ محفوظ است

نهضت برای اسلام نمی تواند محصور باشد در یک کشور و نمی تواند محصور باشد در حتی کشورهای اسلامی. نهضت برای اسلام همان دنباله نهضت انبیاست. نهضت انبیا برای یک محل نبوده است، پیغمبر اکرم اهل عربستان است لکن دعوتش مال عربستان نبوده، محصور نبوده به عربستان، دعوتش مال همه عالم است.

امام خمینی (رحمة الله علیه)

دریای خزر

سرزدازاق، مهرخاوران

فروغ دیده حق باوران

بهن، فیرایمان ماست

پیامت ای امام

استقلال، آزادی نقش جان ماست

شیدان، پچپیده درگوش زمان فیریا داتان

پاینده مانی و جاودان

جمهوری اسلامی ایران

خلیج فارس

تند بزرگ
تند کوچک
ابونوس

دریای عمان

فهرست مطالب

۱	فصل اوّل — جغرافیای طبیعی استان
۲	درس اوّل : موقعیت جغرافیایی
۵	درس دوم : ناهمواری های استان
۱۰	درس سوم : آب و هوای استان
۱۵	درس چهارم : منابع طبیعی استان
۳۲	درس پنجم : مسائل و مشکلات محیطی استان
۴۱	فصل دوم — جغرافیای انسانی استان
۴۲	درس ششم : تقسیمات سیاسی استان
۴۴	درس هفتم : جمعیت استان
۵۰	درس هشتم : شیوه های زندگی در استان
۵۷	فصل سوم — ویژگی های فرهنگی استان
۵۸	درس نهم : فرهنگ عامه استان
۷۰	فصل چهارم — پیشینه و مفاخر استان
۷۱	درس دهم : گذشته استان و مراکز اولیه تمدن
۷۹	درس یازدهم : نقش استان قم در حراست از کیان
۸۶	فصل پنجم — توانمندی های استان
۸۷	درس دوازدهم : توانمندی های استان در زمینه زیارت و گردشگری
۱۰۰	درس سیزدهم : توانمندی های اقتصادی، علمی و فرهنگی استان
۱۱۳	فصل ششم — شکوفایی استان پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی
۱۱۴	درس چهاردهم : دستاوردهای انقلاب اسلامی در استان
۱۲۹	درس پانزدهم : چشم انداز آینده استان

سخنی با دانش آموزان عزیز

شاید از خود سؤال کنید که برنامهٔ استان‌شناسی چه نوع برنامه‌ای است؟ هدف برنامه‌ریزان درسی از تألیف کتاب استان‌شناسی چیست و مطالعهٔ این کتاب چه اهمیتی دارد؟ پاسخ ما به شما دانش‌آموز عزیز این است که کتاب استان‌شناسی شما را با استان محل زندگی، مسائل جغرافیایی، تاریخی، اجتماعی، مردم‌شناسی، اقتصادی و فرهنگی آن آشنا می‌کند. از طرف دیگر یکی از انتظارات تربیتی دنیای امروز، تربیت شهروندانی آگاه است. یک شهروند مطلوب، نیازمند پیدا کردن درکی همه‌جانبه از واحدهای سیاسی کشور خود و سرزمین ملی در زمینه‌های مختلف است. این برنامه به شما کمک می‌کند تا از استان محل زندگی خود نگاهی جامع و همه‌جانبه پیدا کنید. کسب بصیرت نسبت به محیط زندگی و آگاهی از خصوصیات آن چه در گذشته و حال و مسائل محیطی، اجتماعی و اقتصادی، فرهنگی و پیشینهٔ تاریخی استان به شما کمک خواهد کرد تا با بحث و گفت‌وگو بینشی عمیق از این مسائل پیدا کرده و راه‌حل‌های این مشکلات را پیدا کنید.

بدون شک شما، مدیران آیندهٔ جامعه خواهید بود. زندگی مدرسه‌ای باید شما را به دانش لازم برای حل مسائل جامعه مجهز کند. مکانی که شما در آن زندگی می‌کنید توانمندی‌های مختلف جغرافیایی، فرهنگی، اقتصادی و انسانی دارد. خود شما بخشی از این سرمایه و توانمندی‌ها هستید. بهره‌برداری از توانمندی‌های بالقوهٔ یک کشور در گرو شناخت همه‌جانبهٔ محل زندگی شما و نیز کشور است. برنامهٔ استان‌شناسی به شما می‌آموزد که فرصت‌های موجود در استان شما کدام است و یا اینکه تهدیدها و ناتوانی‌ها را چگونه می‌توانید به فرصت تبدیل کنید؟

فراموش نکنید که همهٔ امکانات موجود در محیط فرصت است، آب و هوا، بیابان، کوه، رودخانه، جنگل، نیروی انسانی، میراث فرهنگی، صنایع دستی و خیلی چیزهای دیگر، مهم این است که بیاموزید چگونه از این فرصت‌ها در جهت سعادت خود و جامعه استفاده کنید.

آگاهی از مسائل استان موجب خواهد شد تا از علل پیشرفت و یا عقب‌ماندگی استان خود آگاه شوید و برای حل آن، راه‌حل‌های خلاق پیدا کنید.

ممکن است، این سؤال در ذهن شما مطرح شود که آیا بهتر نیست آموزش دربارهٔ محیط زندگی یا موضوعات اجتماعی از محیط نزدیک آغاز شود و سپس به محیط دورتر مانند استان و یا کشور بینجامد. ما در این برنامه از طریق طرح پرسش‌ها و فعالیت‌های مختلف این فرصت را برایتان فراهم کرده‌ایم.

بدون شک مطالعهٔ شهر و استان در زمینه‌های جغرافیایی، تاریخی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، آداب و رسوم محلی نه تنها می‌تواند موجب دلبستگی به زادگاه و سرزمین ملی شود، بلکه این فرصت را فراهم می‌کند تا با گنجینه‌های مختلف طبیعی، انسانی، فرهنگی و فناوریانهٔ کشور خود آشنا شوید. در این برنامه در می‌یابید که افراد زیادی چه در گذشته یا حال در استان شما برای اعتلای کشور تلاش کرده‌اند.

انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ شرایطی را فراهم کرد که دولت و مردم با احساس مسئولیت بیشتری برای پیشرفت همه‌جانبهٔ ایران عزیز تلاش کنند. در ادامهٔ این تلاش‌ها جهت رسیدن به قلهٔ رفیع سربلندی و شکوفایی ایران اسلامی که به همت و کوشش شما دانش‌آموزان عزیز، بستگی دارد امید است با عنایت حق تعالی و اعتماد به نفس از هیچ کوشش و خدمتی دریغ نکنید.

در این راه قطعاً راهنمایی‌های مفید دبیران محترم جغرافیا بسیار سودمند خواهد بود.

به امید موفقیت شما

گروه جغرافیای دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

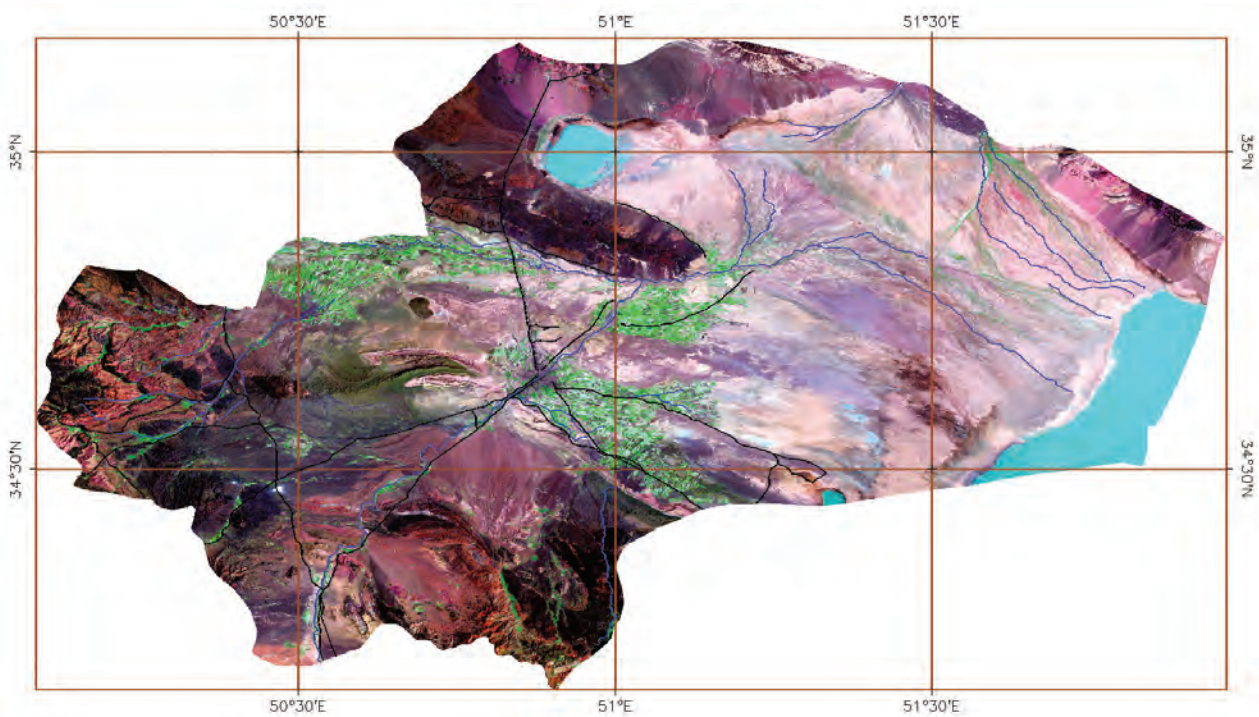

سخنرانی مقام معظم رهبری — مدظله العالی — در جمع مردم قم

«قم» شهر محبوب، شهر قیام و انقلاب، شهر علم و اجتهاد، شهر ولایت و امامت، شهر حوزه علمیه، شهر علمای بزرگ، پرورشگاه تاریخی و فراموش نشدنی امام بزرگوار ما حضرت آیت الله العظمی خمینی، شهر مراجع عظیم الشان، شهر محدثان، فقیهان، عالمان، مفسران و مؤلفان بزرگ اسلام، شهری با افتخارات استثنایی، شهری با سابقه فراموش نشدنی، هم در علم، هم در انقلاب و جهاد.

در این شهر عزیز، سه نقطه برجسته در میان این همه نقاط روشن، چشم را به خود جلب می کند: اول، حرم مطهر و مضع شریف حضرت فاطمه معصومه — علیها سلام — است؛ آن بزرگواری که این سرچشمه جوشان و خروشان نخستین بار از کنار مرقد او جوشید و برکاتش به همه عالم و به خصوص به دنیای اسلام رسید. دوم، علم و فقاقت و حدیث است که این شهر پرچمدار آن بوده است؛ حوزه علمیه ای که از سال ها قبل تا امروز در این شهر مقدس همیشه پابرجا و برپا بوده است. علمای بزرگ، فقهای بزرگ، فلاسفه باارزش، محدثان عالی مقام و مؤلفان عالی قدر از این شهر برخاستند یا به این شهر پناه آوردند و در زیر پرتو مطهر پاره تن امامت و ولایت — یعنی حضرت معصومه علیها سلام — اقامت گزیدند. نقطه سوم، برجستگی شما مردم مؤمن، شجاع، آگاه و زمان شناس این شهر است.

تصاویر ماهواره‌ای استان قم

تصاویر ماهواره‌ای Landsat-7 از کل استان در سالهای ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۲ هجری شمسی گرفته شده است. در تصویر فوق که تحت‌عنوان تصویر گویا شده، شناخته می‌شود، خطوط آبی رنگ، رودخانه‌ها، خطوط سیاه رنگ جاده‌ها و خطوط قهوه‌ای رنگ شبکه مختصات جغرافیایی را نشان می‌دهد. در این تصاویر ماهواره‌ای زمین‌های زراعی دارای محصول، به رنگ سبز روشن، باغات و اراضی جنگلی به رنگ سبز تیره و اراضی بایر و لم‌یزرع به رنگ سفید دیده می‌شوند.

(عکس از سازمان فضایی ایران)